

<https://doi.org/10.31652/3083-7871-2026-4.40>

Лазарук О.О.
м. Хмельницький, Україна
lazaruk777rrr@gmail.com

ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИЙ ТА ОСВІТНІЙ ПОТЕНЦІАЛ САМЧИКІВСЬКОГО РОЗПИСУ У СТВОРЕННІ СУЧАСНИХ ТВОРІВ ТЕКСТИЛЬНОГО МИСТЕЦТВА ТА ФОРМУВАННІ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ МИТЦІВ

Анотація. У роботі досліджено художньо-творчий та освітній потенціал самчиківського розпису у контексті сучасного декоративного мистецтва. Проаналізовано основні композиційні та стилістичні особливості цього виду народного мистецтва, а також можливості їх інтерпретації у сучасному текстильному мистецтві. Особливу увагу приділено використанню мотивів самчиківського розпису під час створення авторської декоративної композиції у техніці килимової вишивки та їх значенню у формуванні фахових компетентностей майбутніх митців.

Ключові слова: самчиківський розпис, декоративне мистецтво, художній текстиль, килимова вишивка, орнамент, мистецька освіта, фахові компетентності.

Annotation. The theses examine the artistic and educational potential of Samchykivka painting in the context of contemporary decorative art. The stylistic and compositional features of Samchykivka painting are analyzed, as well as the possibilities of their creative interpretation in modern textile art. Special attention is paid to the use of Samchykivka painting motifs in the creation of an author's decorative composition in the carpet embroidery technique. The role of traditional folk art in the formation of professional competencies of future artists and in the development of their creative thinking is also considered.

Key words: Samchykivka painting, decorative art, artistic textile, carpet embroidery, ornament, art education, professional competencies.

Українське декоративно-прикладне мистецтво є важливою складовою національної культурної спадщини та одним із провідних засобів збереження і трансляції традиційних художніх цінностей. Упродовж багатьох століть воно формувалося під впливом історичних, соціальних і культурних процесів, відображаючи світоглядні уявлення українського народу, його естетичні ідеали та духовні орієнтири. Народне мистецтво виступає не лише засобом художнього вираження, але й важливим носієм культурної пам'яті, що передається від покоління до покоління.

У сучасному мистецькому просторі особливого значення набуває переосмислення народних художніх традицій та їх трансформація у нові види творчої діяльності. Самчиківський розпис – це не просто декоративна традиція минулого, а потужний ресурс для сучасного українського етнодизайну. Його інтеграція у новітні мистецькі практики, зокрема в текстильне мистецтво, відкриває широкі можливості як для творчого переосмислення спадщини, так і для фахової підготовки художників [1].

Звернення до традиційних форм декоративного мистецтва сприяє збереженню національної культурної ідентичності, а також відкриває широкі можливості для творчого експерименту та розвитку сучасного мистецтва. У цьому контексті особливу

увагу привертають локальні художні осередки народного мистецтва, які зберегли автентичні традиції та сформували власні стилістичні особливості.

Одним із яскравих прикладів такого мистецького явища є самчиківський розпис, який сформувався на території Поділля, зокрема у селі Самчики Хмельницької області, та став вагомим елементом української декоративної культури. Цей вид народного мистецтва виник як форма декоративного оздоблення житлових приміщень і предметів побуту, однак з часом набув самостійного художнього значення та став важливим напрямом декоративного розпису [2].

Самчиківський розпис вирізняється своєю декоративною виразністю, яскравою кольоровою гамою та оригінальною орнаментальною системою, що робить його впізнаваним серед інших видів українського народного розпису. Основу композицій становлять стилізовані рослинні мотиви, серед яких особливе місце займають декоративні квіти, листя, гілки, ягоди та інші елементи рослинного світу. Окрім рослинних мотивів, у композиціях часто використовуються образи птахів, які у народній символіці уособлюють гармонію, щастя, добробут та духовне піднесення. Такі образи не лише збагачують декоративну структуру композиції, але й надають їй символічного змісту [3].

Орнаментальні форми самчиківського розпису відзначаються узагальненістю та декоративною стилізацією природних елементів. Майстри не прагнуть до реалістичного відтворення природних форм, натомість вони узагальнюють і трансформують їх відповідно до законів декоративної композиції. Художньо-творчий потенціал самчиківського розпису полягає у можливості його адаптації та інтерпретації у різних видах сучасного мистецтва. Традиційні орнаментальні мотиви можуть трансформуватися відповідно до сучасних художніх тенденцій, зберігаючи при цьому характерні стилістичні особливості народного мистецтва. Завдяки цьому самчиківський розпис виступає важливим джерелом натхнення для сучасних художників, дизайнерів та майстрів декоративного мистецтва. Особливо перспективним напрямом є використання стилістики і мотивів самчиківського розпису у художньому текстилі.

Текстильне мистецтво має значні можливості для творчих експериментів із формою, кольором, фактурою та композиційною організацією декоративних елементів. Поєднання традиційних орнаментальних мотивів із сучасними текстильними техніками дозволяє створювати нові художні образи, які поєднують у собі традицію та сучасність. Художньо-творчий потенціал самчиківського розпису в текстильному мистецтві розкривається через трансформацію традиційних площинних композицій у фактурні вироби.

Монументальність форм, масивність деталей, характерна для самчиківки зубчаста та хвиляста лінія контуру, а також виразна контрастна колористика органічно адаптуються до техніки килимової вишивки. Під час перенесення автентичних орнаментальних мотивів на текстильну основу, візуальна мова розпису збагачується новими тактильними характеристиками. Текстура пряжі створює гру світлотіні, надаючи композиції об'єму та глибини. Це дозволяє сучасному митцю переосмислити архаїчні символи та інтегрувати їх в актуальний сучасний дизайн, зберігаючи при цьому первісну експресію народного малярства.

Одним із прикладів такого творчого переосмислення є створення авторської декоративної композиції «Єдність початків», виконаної у техніці килимової вишивки. У процесі розробки композиції було використано характерні орнаментальні елементи самчиківського розпису, зокрема стилізовані рослинні мотиви, ритмічне повторення декоративних форм та контрастні кольорові поєднання. Центральний композиційний

елемент, як це є в традиційних самчиківських розписах, виступає домінантою всієї композиції та об'єднує інші декоративні елементи у цілісну художню структуру.

Техніка килимової вишивки є однією з ефективних текстильних технік для створення декоративних композицій. Вона дозволяє формувати ворсову поверхню, що надає виробу об'ємності, фактурності та пластичної виразності. Завдяки використанню ниток різної товщини, щільності, довжини ворсу та кольору формується багатшарова текстильна структура, яка підсилює декоративний ефект композиції. Фактурна поверхня килимової вишивки створює своєрідну гру світла і тіні, що робить орнаментальні форми більш пластичними та виразними. Окрім художнього значення, самчиківський розпис має також значний освітній потенціал. Використання стилістики та елементів цього виду народного мистецтва у процесі підготовки майбутніх фахівців декоративного мистецтва сприяє формуванню їх фахових компетентностей, розвитку художнього мислення та творчих здібностей.

Залучення студентів до вивчення традиційних орнаментальних систем допомагає глибше зрозуміти закономірності декоративної композиції та принципи художньої стилізації. У процесі фахової підготовки здобувачі освіти розвивають дослідницькі та аналітичні навички, вивчаючи історичні джерела, семантику народного орнаменту та регіональні художні особливості Поділля.

Процес розробки композиції, такої як «Єдність початків» стимулює формування проєктно-композиційної компетентності. Студенти опановують методи стилізації автентичних мотивів, вчаться адаптувати ескіз до технологічних вимог текстильного виконання, гармонізувати пропорції, ритміку та колірні рішення в межах заданої стилістики.

Практична реалізація проєкту в техніці килимової вишивки забезпечує вдосконалення технологічних та матеріалознавчих навичок. Майбутні митці на практиці досліджують взаємодію інструментарію, різних видів пряжі та текстильної основи. Зрештою, глибоке занурення у стилістику самчиківського розпису сприяє формуванню ціннісно-світоглядної позиції фахівця, виховуючи повагу до народних українських традицій та здатність створювати сучасний, конкурентоспроможний мистецький продукт, заснований на національних культурних кодах.

У процесі вивчення самотності самчиківського розпису здобувачі освіти опановують основні принципи декоративної композиції, зокрема ритмічну організацію орнаменту, симетрію, пропорційність та гармонійне поєднання кольорів. Важливим аспектом є також формування навичок стилізації природних форм, що дозволяє трансформувати реальні природні об'єкти у декоративні образи. Такі навчальні завдання сприяють розвитку художньої уяви, естетичного смаку та професійних умінь майбутніх митців.

Крім того, залучення студентів до вивчення традиційного народного мистецтва сприяє формуванню національної культурної ідентичності та усвідомленню значення культурної спадщини у сучасному мистецькому просторі. Самчиківський розпис виступає важливим джерелом художнього досвіду, який може бути творчо переосмислений у сучасних формах декоративного мистецтва.

Таким чином, самчиківський розпис має значний художньо-творчий та педагогічний потенціал. Його використання у сучасному текстильному мистецтві дозволяє створювати оригінальні авторські композиції, що поєднують традиційні орнаментальні мотиви з новими художніми засобами виразності.

Водночас, залучення цього виду народного мистецтва до освітнього процесу сприяє формуванню професійних компетентностей майбутніх митців декоративного мистецтва, розвитку їхнього творчого мислення та збереженню національних мистецьких традицій. Теоретичний аналіз самчиківського розпису дозволяє розкрити

глибоку семантику та стилістичні особливості цього унікального виду народного малярства Поділля, зокрема філософський концепт дуалізму та неперервності буття, що ліг в основу авторської композиції. Трансформація візуальної мови розпису у тактильний матеріал пряжі текстильної композиції не лише зберігає автентичну динаміку її ліній, але й надає їй нового просторового звучання завдяки грі світлотіні на ворсовій поверхні.

Створення декоративної композиції із застосуванням стилістики самчиківського розпису сприяє комплексному розвитку ключових фахових компетентностей, успішно інтегруючи дослідницькі, проектно-композиційні та технологічні навички роботи з матеріалом.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що використання стилістики та елементів самчиківського розпису у сучасні техніки художнього текстилю є глибоко перспективним напрямом розвитку українського етнодизайну. Такий підхід дозволяє не лише зберігати та популяризувати національну культурну спадщину, переосмислюючи її у нових формах, але й створювати актуальний мистецький продукт, здатний гідно представляти українські візуальні традиції у сучасному культурному просторі.

Список використаних джерел:

1. Гурська Л. О. Традиційні художні промисли України: навчальний посібник. Київ: Каравела, 2020. 240 с.
2. Культурна спадщина Поділля: матеріали науково-практичної конференції. Хмельницький: ХНУ, 2021. 156 с.
3. Пажимський О. М., Юхимович О. А. Магія самчиківського розпису. Хмельницький: Видавець Стасюк Л. С., 2016. 80 с.
4. Художній текстиль: технологія та проектування: методичні вказівки / уклад. Т. С. Савченко. Львів: ЛНАМ, 2022. 48 с.

<https://doi.org/10.31652/3083-7871-2026-4.41>

Марущак О.В., Мординська Є.С., Погорілко В.І.
м. Вінниця, Україна
oksana.marushchak@vspu.edu.ua

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ РОЗВ'ЯЗАННЯ КОНСТРУКТОРСЬКИХ КЕЙС-СТАДІ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. У статті досліджено роль і місце технології кейс-стаді у розвитку критичного мислення учнів на уроках технологій у контексті реалізації концепції STEM-освіти. Проаналізовано сутність критичного мислення як багатовимірного феномену, що охоплює когнітивні, емоційні та рефлексивні аспекти інтелектуальної діяльності. Визначено ключові характеристики критичного мислення, релевантні для конструкторської діяльності, та систематизовано рівні його розвитку за концепцією Л. Елдер стосовно проектно-технологічного навчання. Особливу увагу приділено логічному аспекту мислення як інструменту верифікації конструкторських рішень. Доведено, що технологія кейс-стаді створює оптимальне дидактичне середовище для переходу учнів від репродуктивного копіювання до усвідомленого проектування. Здійснено порівняльний аналіз кейс-